

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра документознавства та української мови (№ 706)
(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова НМК З

 Ганна ЛІХОНОСОВА
«31» серпня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Історія українського весільного обряду
(назва навчальної дисципліни)
Історія за вибором
(назва вибіркової категорії)

Галузь знань: 02 Культура і мистецтво, 03 Гуманітарні науки, 05 Соціальні та поведінкові науки, 08 Право

Спеціальності: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, 035 Філологія, 053 Психологія, 081 Право

Освітні програми: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, Прикладна лінгвістика, Психологія, Право

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: *перший (бакалаврський)*

Харків 2023 рік

Розробник: Заверющенко О.Л., доцент каф. 706, к. філол. н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)


(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри документознавства
та української мови (№ 801)

(назва кафедри)

Протокол № 12 від «30» червня 2023 р.

Завідувач кафедри к.філос.н., доцент
(науковий ступінь і вчене звання)


(підпис)

А.Є. Прилуцька
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>02 Культура і мистецтво, 03 Гуманітарні науки, 05 Соціальні та поведінкові науки, 08 Право</u> (шифр і найменування) Спеціальність <u>029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, 035 Філологія, 053 Психологія, 081 Право</u> (код і найменування) Освітня програма <u>Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, Прикладна лінгвістика, Психологія, Право</u> (найменування) Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Вибіркова
Кількість модулів – 1		Навчальний рік
Кількість змістових модулів – 2		2023/2024
Індивідуальне завдання: <u>немає</u> (назва)		Семестр
Загальна кількість годин – 64*/90 <i>кількість годин аудиторних занять*/ загальна кількість годин</i>		<u>1</u> -й
		Лекції*
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 1,6		<u>32</u> години
		Практичні, семінарські*
		<u>32</u> години
		Лабораторні*
		<u>0</u> годин
		Самостійна робота
	<u>26</u> годин	
	Вид контролю	
	модульний контроль, залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 64/26.

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: закласти підґрунтя різнобічної підготовки сучасного фахівця для оволодіння ним знань та відомостей про українську шлюбну традицію, появу, розвиток і становлення звичаєвого права в українському суспільстві, обряди сватання, заручин, вінчання, весільного дійства.

Завдання:

- сформувати необхідний культурний рівень молодшої людини;
- дати уявлення про інститут українського шлюбу;
- познайомити з багатством української етнічної традиції, зокрема весільними обрядами, ритуалами, одягом, стравами, атрибутами, вербальними компонентами;
- сприяти розумінню унікальності, архаїчності, автентичності українського весілля зокрема та української культури в цілому.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **загальних і фахових компетентностей:**

- засвоєння історії українських весільних обрядів як частини української історії та культури,
- опанування історії шлюбних звичаїв українського народу в межах історії України.

Програмні результати навчання:

- усвідомлення норм культурного спілкування в сучасному суспільстві,
- засвоєння знань з історії нашої держави,
- успішне працевлаштування,
- зміцнення патріотичного духу.

Міждисциплінарні зв'язки: «Українські студії».

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Феномен українського весілля.

Тема 1. Концептосфера українського весілля.

Поняття концепту та концептосфери. Концепт як складний комплекс образів, символів, метафор, колективного знання та досвіду. Звичаєве право українців. Шлюбний вік. Закон як основоположний елемент ідеї українського весілля. Походження термінів *весілля*, *шлюб*, *закон*, *свадьба* (*свальба*). Основні етапи українських весільних обрядів: передвесільний, весільний, післявесільний. Незареєстрований (*громадянський*) шлюб. Прийми.

Тема 2. Номінації учасників українського весілля.

Образи молодих, батька й матері молодшої та молодого, свата, старости, дружка, боярина, дружки, світилки тощо. Архаїчні весільні терміни *князь*, *княгиня*, *боярин* тощо. Весільні терміни на позначення молодих. Концепт батька-матері в українських весільних обрядах. Весільний поїзд.

Тема 3. Передвесільний етап. Атрибути сватання та заручин.

Давній обряд умикання молодої. Сватання як важливий етап весільного дійства. Чинники успішного сватання. Обрядова семантика «руки» в концептосфері українського весілля. Рукобиття в циклі весільних обрядодій. Образи рушника, хустки, гарбуза, тарілки, куниці, ловця як складники концептосфери українського весілля. Магічний зміст перев'язування рушниками. Езотеричний код продовження роду.

Тема 4. Весільний етап. Обряди напередодні весілля.

Дівич-вечір. Плетіння вінка молодої. Обряд виготовлення гільця. Зв'язок образу гільця з образом Всесвітнього дерева. Обряди виготовлення весільних хлібів. Сакральна й магічна функція обрядового хліба. Весільне печиво *борона, сова, бочка, ведмідь*. Тотемні тварини та птахи. Пташина, рослинна та тваринна семантика хлібних виробів. Образ барвінку як символ кохання. Походження весільних термінів *коровай, калач, дивень, шишка*. Регламентація весільних хлібів.

Тема 5. Обряди весільного дня. Покривання молодої. Вінчання.

Весільний поїзд. Образи шапки, квітки, стрічки, тарілки. Обряди розплітання коси та покривання молодої. Вінчання як один з найдавніших етапів весілля. Народне (дохристиянське) та церковне вінчання. Шлюб *на віру*. Походження термінів *вінчання, вінець, вінок*. Зв'язок весільних і поховальних обрядів. Обряд котіння вінка. Вплив традицій давньоіндійського весілля на українське весілля. Семантика «вінчальних» фразеологічних одиниць.

Тема 6. Обряди весільного дня. Вирушання до молодого.

Посаг молодої. Обсипання молодих. Символ хмелю. Перевезення посагу молодої. Обряди очищення молодих. Концепт вогню. Розподіл короваю. Сигнал закінчення весілля. Обряд комори. Чесна та нечесна молода. Семантика червоного кольору та інших кольорів.

Тема 7. Концепт парності як складник української весільної концептосфери.

Парність весільних атрибутів, дійових осіб української весільної драми. Чоловіче та жіноче начало в українській міфології. Архаїчна солярна символіка. Купальські обряди як частина давніх шлюбних обрядів. Весільний календар давніх українців.

Тема 8. Післявесільні обряди. Пародійне весілля. Модульний контроль.

Учасники пародійного весілля. Язичницький обряд молотіння жита. Обряд *крати курей* як сліди поширення давніх ініціаційних обрядів. Страви післявесільного дня. Викуп батьків молодих. Перезва.

Модульна контрольна робота № 1.

Змістовий модуль 2. Концепти на перетині весільної концептосфери з іншими концептосферами української культури.

Тема 9. Концепт подружнього життя в українській весільній концептосфері.

Моральні засади та побожність української сім'ї. Архаїчні уявлення наших предків про рід, родину, шлюб. Концепти щастя, долі, дороги, хати, роду, багатства, часу, ладу, душі. Образи батьківщини, українського подружжя, чоловіка, жінки, дітей, молодиці, покритки, хазяїна, хазяйки, сироти, заможності, злиднів, майна (добра), господарства тощо. Злагода та мир як супутники сімейного щастя українців. Порушення порядку одруження дітей у сім'ї.

Тема 10. Концепти любові та кохання української концептуальної картини світу.

Концептосфера «Духовне життя людини». Семантика термінів *любов*, *кохання*, *кохати*. Зв'язок концептів любові та кохання з концептами дружби, слави, честі, волі, подружнього життя, добра, краси, вірності, калини, води. Кохання як основа зародження майбутньої сім'ї. Образи раю, страху, біди, лиха, горя, самопожертви тощо.

Тема 11. Реалізація весільних концептів слави й честі.

Підготовка молоді до сімейного життя. Дотримання честі як принцип поведінки молодих людей у дошлюбний період. Цнотливість як головна окраса молодої. Ініціація як важливий етап розвитку особистості. Образ річки як межі між двома станами молодої людини. Вечорниці як дозвілля молоді. Утрата чеснот як небезпека для людини та роду.

Тема 12. Концепт *коло* як домінантна для вираження семантики круглості.

Народні вірування, звичаї, обряди, пов'язані з колом. Рух посолонь у численних календарних і сімейних обрядах. Рух по колу під час виконання весільних обрядів (виготовлення зачіски молодої, гільця, під час вінчання тощо) як енергетичний, обереговий, сприятливий для створення нової сім'ї. Реалізація концепту кола у весільних образах вінка молодої, весільних хлібів, обручки.

Тема 13. Українські весільні концепти в'язання, дару, обміну та купівлі-продажу.

Обряди перев'язування старостів, молодого. Обряди викупу молодої. Обдаровування молодих, родів молодого й молодої. Давнє весілля як вид жертвоприношення. Ідея обміну хлібом та весільними подарунками як утворення духовного єднання молодих. Обмін перснями. Давній мотив купівлі-продажу дівчини. Обряд *перев'язування дороги*.

Тема 14. Аграрний, зооморфний, космічний, мисливський і військовий коди українського весілля.

Образи жита, пшениці, хліба, калача, короваю, калача, дивня, молотьби, снопа, гороху, борони, бочки на позначення аграрного мотиву. Зооморфні образи українського весілля (корови, бика, вужа, сови, ведмеда, бобра, журавля, курки, качки, каченят, селезня, гуски, голуба, лебедя). Космічні мотиви українського весільного дійства в образах небесних світил (місяця, сонця, зірок), ночі, дня. Князь, княгиня, боярин, світилка, мисливець, куниця як архаїчні образи мисливського й військового кодів українського весілля.

Тема 15. Сакральні формули в контексті весільної обрядовості.

Функції весільних сакральних формул. Благословення молодого батьками перед сватанням. Етикетні фрази українців під час сватання. Ритуальні фрази під час випікання короваю, плетіння вінка, виття гільця. Батьківське благословення передвесільного та весільного дня. Запрошення на весілля. Сакральні фрази під час розплітання коси молодої, краєння короваю. Побажання молодим.

Тема 16. Архетипність образів і національний культурний вербальний код українського весілля. Модульний контроль.

Мотиви й образи весільних пісень. Лексеми та фразеологізми української весільної концептосфери. Реалізація образу Світового дерева в образах короваю та гільця. Образи плодів, квітів, жита, грошей як символи здоров'я, добробуту, багатства молодих.

Модульна контрольна робота № 2.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Українське весілля як одне з найбагатших явищ української народної культури						
Тема 1. Концептосфера українського весілля	5	2	2	–	–	1
Тема 2. Номінації учасників українського весілля	5	2	2	–	–	1
Тема 3. Передвесільний етап. Атрибути сватання та заручин	5	2	2	–	–	1
Тема 4. Весільний етап. Обряди напередодні весілля	6	2	2	–	–	2
Тема 5. Обряди весільного дня. Покривання молодої. Вінчання	6	2	2	–	–	2
Тема 6. Обряди весільного дня. Вирушання до молодого.	6	2	2	–	–	2
Тема 7. Концепт парності як складник української весільної концептосфери	6	2	2	–	–	2
Тема 8. Післявесільні обряди. Пародійне весілля.	5	2	1	–	–	2
Модульний контроль 1	1	–	1	–	–	–
Разом за змістовим модулем 1	45	16	16	–	–	13

Змістовий модуль 2. Концепти на перетині весільної концептосфери з іншими концептосферами української культури						
Тема 9. Концепт подружнього життя в українській весільній концептосфері	5	1	2	–	–	1
Тема 10. Концепти любові та кохання української концептуальної картини світу	5	1	2	–	–	1
Тема 11. Реалізація весільних концептів слави й честі	5	1	2			1
Тема 12. Концепт <i>коло</i> як домінантна для вираження семантики круглості	5	1	2	–	–	2
Тема 13. Українські весільні концепти в'язання, дару, обміну та купівлі-продажу	5	1	2	–	–	2
Тема 14. Аграрний, зооморфний, космічний, мисливський і військовий коди українського весілля	4	1	2	–	–	2
Тема 15. Сакральні формули в контексті весільної обрядовості	4	1	2	–	–	2
Тема 16. Архетипність образів і національний культурний вербальний код українського весілля.	6	1	1	–	–	2
Модульний контроль 2	1	–	1	–	–	–
Разом за змістовим модулем 2	45	16	16	–	–	13
Усього годин	90	32	32	–	–	26

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептосфера українського весілля.	2
2	Номінації учасників українського весілля.	2
3	Обряди передвесільного етапу.	2
4	Обряди напередодні весілля.	2
5	Обряди весільного дня. Покривання молодої. Вінчання.	2
6	Обряди весільного дня. Вирушання до молодого.	2
7	Концепт парності як складник української весільної концептосфери.	2
8	Післявесільні обряди. Пародійне весілля. Модульна контрольна робота № 1.	2
9	Концепт подружнього життя в українській весільній концептосфері.	2
10	Концепти любові та кохання української концептуальної	2

	картини світу.	
11	Реалізація весільних концептів слави й честі	2
12	Концепт <i>коло</i> як домінантна для вираження семантики круглості.	2
13	Українські весільні концепти в'язання, дару, обміну та купівлі-продажу.	2
14	Аграрний, зооморфний, космічний, мисливський і військовий коди українського весілля.	2
15	Сакральні формули в контексті весільної обрядовості.	2
16	Архетипність образів і національний культурний вербальний код українського весілля. Модульна контрольна робота № 2.	2
	Разом	32

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Весільні обряди народів світу.	1
2	Номінації учасників українського весілля в різних регіонах України.	1
3	Сватання як важливий етап весільного дійства.	1
4	Сакральна й магічна функція обрядових хлібів українців.	2
5	Зв'язок весільних, купальських і поховальних обрядів.	2
6	Обряди очищення молодих.	2
7	Архаїчна солярна символіка.	2
8	Страви післявесільного дня.	2
9	Архаїчні уявлення наших предків про рід, родину, шлюб.	1
10	Кохання як основа зародження майбутньої сім'ї.	1
11	Ініціація як важливий етап розвитку особистості.	1
12	Рух посолонь у численних календарних і сімейних обрядах.	2
13	Давнє весілля як вид жертвоприношення.	2
14	Аграрний, зооморфний, космічний, мисливський і військовий коди українського весілля.	2
15	Етикетні фрази українців.	2
16	Українські весільні пісні.	2
	Разом	26

7. Методи навчання

Використовуються пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий, евристичний методи та практичні методи навчання.

8. Методи контролю

Поточний контроль (опитування), проміжний контроль (модульні контрольні роботи), підсумковий контроль (залік).

9. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

9.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			
Виконання практичних робіт	0...5	6	0...30
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Змістовий модуль 2			
Виконання практичних робіт	0...5	6	0...30
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до заліку. Під час складання семестрового заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з чотирьох питань, одного теоретичного і трьох практичних, максимальна кількість балів за кожне питання – 25 балів.

9.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- базові поняття й термінологію курсу;
- знання понад 60% контрольних елементів правопису термінів за фахом,
- знання понад 60% контрольних елементів лексико-семантичних ознак термінів за фахом;
- знання понад 60% контрольних елементів редагованого професійного тексту.

Необхідний обсяг умінь для одержання позитивної оцінки:

- розпізнавати професійні терміни, перекладати і редагувати професійні тексти.

9.3. Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру:

Зараховано (60–74 бали). Мати достатній рівень знань та вмінь. Здати дві модульні контрольні роботи. Знати й відтворювати значну частину теоретичного матеріалу. Уміти більш-менш правильно самостійно визначати

терміни і перекладати фахові тексти, з допомогою викладача виправляти помилки, серед яких значна кількість суттєвих.

Зараховано (75–89 балів). Мати належний рівень знань та вмінь. В обумовлений термін здати дві модульні контрольні роботи. На належному рівні знати теоретичний матеріал та вміти загалом самостійно його застосовувати. Уміти правильно самостійно визначати терміни і перекладати фахові тексти, з допомогою викладача або самостійно виправляти помилки, більшість яких несуттєві.

Зараховано (90–100 балів). В обумовлений термін здати дві модульні контрольні роботи. Досконально знати теоретичний матеріал та вміти самостійно його застосовувати. Уміти правильно самостійно визначати терміни і перекладати фахові тексти, самостійно виправляти несуттєві помилки та окремі неточності. Проявляти творчі здібності в розумінні й використанні навчально-програмного матеріалу.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90–100	Відмінно	Зараховано
75–89	Добре	
60–74	Задовільно	
0–59	Незадовільно	Не зараховано

10. Рекомендована література

Базова

1. Балущок В. Обряди ініціацій українців та давніх слов'ян. – Львів – Нью-Йорк, 1998.

2. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: На матеріалах святково-обрядової культури українців / В. Борисенко – К.: Унісерв, 2003.

3. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.

4. Войтович В.М. Українська міфологія / В.М. Войтович. – К.: Либідь, 2002. – 664 с.

5. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнограф. нарис / О. Воропай. – Харків: ФОЛІО, 2005. – 512 с.

6. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика. Нариси / В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.

7. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994. – 656 с.

8. Килимник С. І. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / С.І. Килимник. – Вінніпег, 1957. – Т. 2.

9. Кондратович О. Українські звичаї: Народини. Коса ж моя... / О. Кондратович. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2007. – 240 с.
10. Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій. – К., 1994.
11. Сумцов М. Ф. Слобожане. Історико-етнографічна розвідка / М. Ф. Сумцов. – Х.: Акта, 2002. – 282 с.

Допоміжна

1. Василечко Л. Цінівське весілля // Берегиня. – 1996. – № 1 – 2. – С. 146 – 148.
2. Бігусяк М.В. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / М.В. Бігусяк. – Івано-Франківськ, 1997. – 17 с.
3. Бондарчук Л.М. Обрядова весільна лексика польської мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.03 «Слов'янські мови» / Л.М. Бондарчук. – К, 2003. – 20 с.
4. Грозовська Н. Термінологія весільного обряду середньонаддніпрянського регіону (Київська, Полтавська, Черкаська області): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Запоріжжя, 1998.
5. Гримич М. Звичай обміну в українській шлюбній обрядовості / М. Гримич // Етнічна історія народів Європи. – Збірник наукових праць. – Вип. 17. – К., 2004. – С. 5–11.
6. Давидюк В. Реліктове значення ініціальних ритуалів у поліській весільній обрядовості // Родовід. – 1994. – № 4. – С. 26 – 30.
7. Д'якова Т. О. Сватання у фразеологічній картині світу говірок східної Луганщини / Т. О. Д'якова // Філологічні науки: Зб. наук. пр. Сумського ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. – С. 41 – 47.
8. Зайченко В. Весілля на Чернігівщині / Віра Зайченко // Родовід. – 1994. – № 4. – С. 50 – 56.
9. Карлова Н. М. Семантичні моделі етнофразем весільної обрядовості / Н. М. Карлова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2007. – Т. 20. – № 6. – С. 67 – 72.
10. Лупій Т. Пов'яжіть на плечі рушники! (за матеріалами передвесільної обрядовості Західного Полісся) / Лупій Т. // Берегиня. – 2001. – № 4. – С. 19 – 24.
11. Магрицька І.В. Весільна лексика українських східнослобожанських говірок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.В. Магрицька. – Запоріжжя, 2000. – 17 с.
12. Магрицька І. Семантична структура і культурна мотивація весільних фразеологізмів у східнослобожанських говірках // Діалектологічні студії. 2: Мова і культура / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів, 2003. – С. 182 – 193.
13. Олійник М. Етнокультурна конотація фразеологізмів гуцульських говірок і способи її реалізації / М. Олійник // Діалектологічні студії. 2: Мова і культура / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів, 2003. – С. 182–193.

14. Ужченко В.Д. Весільні фразеологізми / В.Д. Ужченко // Укр. мова і л-ра в шк. – 1991. – № 5. – С. 86–88.

15. Хібеба Н.В. До весільної лексики бойківських говірок: номінація післявесільних обрядодій // Лінгвістика: Збірник наукових праць. – Луганськ, 2007. – № 1 (11). – С. 199 – 208.

Довідкова:

1. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Лінгвістичний портал з української мови [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.mova.info .

2. Український правопис [Електронний ресурс].– Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

3. Російсько-українські словники [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.r2u.org.ua .

4. Словники он-лайн [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.rozum.org.ua.

5. Словники України [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.

6. Електронні версії словників термінографічної серії.– Режим доступу : tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/Тер-«СловоСвіт» [Електронний ресурс].

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovnyk.net>.

8. Академічний російсько-український словник за ред. А. Кримського [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://krym.linux.org.ua>.

9. Російсько-український словник сталих виразів [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.rosukrdic.iatp.org.ua>.

10. Українська мова : Енциклопедія [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>.